

Po stopách průmyslových počátků Žižkova

27.03.2021

Při procházce Žižkovem můžete dodnes najít pozůstatky jeho průmyslových začátků — od velkých fabrik až po nejmenší řemeslníky. Připomeňme si alespoň některé.

Pokud někdo na počátku 19. století vyšel z Prahy Novou branou směrem na budoucí Žižkov, zelenaly se před ním louky, pole, vinice a voněla zemědělská půda. Brzy ale došlo k prudkému rozvoji a na Žižkov se začali stahovat vynálezci a továrníci. Ve velkém se tu vyráběla válečná munice, stáložárna kamna nebo třeba „káči“, tedy pancéřové pokladny.

Mezi nejstarší továrny patřila přestavěná usedlost Parukářka, kde se roku 1825 začaly vyrábět nárazové zápalky pro pěchotní palné zbraně. Významná byla i plynárna, která tu vznikla v roce 1865 a přibližně dalších 60 let zásobovala celou Prahu, než ji nahradil plynárenský podnik v Michli. Poslední památkou na ni byla ohradní zeď v Krásově ulici, která zanikla v souvislosti s novou výstavbou počátkem roku 2020.

Jedna z nejslavnějších žižkovských fabrik 19. století stála na úpatí Vítkova v místě dnešního divadla Ponec. Jmenovala se Rudolf Stabenow Metallwerke a v roce 1867 obklopoval její areál viniční usedlost Miranka. Strojárna, chrlicí tyče, šrouby, matky, okapy či kolena ke kamnům, se později pro nedostatek prostoru přestěhovala do Čelákovic. Areál zakoupil mladoboleslavský podnikatel a průkopník kinematografie František Ponec, který tu během přestavby jedné z výrobních hal založil kino — teprve třetí stálý žižkovský biograf, který promítal pod jmény jako Poncovo kinematografické divadlo či Poncův Royal Bioskop téměř až do příchodu normalizace. Žižkov rozšiřoval do světa také jeden vynález — světlotisk. Vymyslel ho malíř Jakub Husník, jehož firma se kolem roku 1900 nastěhovala do nové stavby v Husinecké ulici. Tento druh tiskové techniky, stejně jako pozdější vynález vodotisku, přinesly Husníkovi slávu i peníze. Firma Husník a Häusler sloužila potřebám polygrafické výroby až do roku 1936. Dnes její areál využívá Pozemkový fond ČR.

Jak se zástavba Žižkova zvětšovala, objevovaly se i menší provozovny. Ty sloužily především soukromé výrobě. Tak vznikla například kotlárna Andrlík a Hueber v Jeseniově ulici, výrobní prostory na Vápence, dílna na pancéřové pokladny v Táboritské a mnoho dalších, o kterých není už ani zmínka.

Nejmenší byly drobné řemeslnické dílny, obchůdky a provozovny, které vznikaly hlavně v suterénech, sklepích či dvorech činžovních domů, ale i v bytech. V nich fungovali zejména hodináři, krejčí nebo ševci. Podle knihy Město Žižkov autorů Adolfa Srby a Josefa Houby z roku 1910 bylo v té době registrováno osm žižkovských bednářství, tři čistíci stok, 59 holičů a vlásenkářů, čtyři kamnáři, dva klempíři, devět hodinářů, osm kovářů a podkovářů. Krejčích dámských bylo 75, pánských 190, obuvníků 200, k tomu tři pohřební ústavy a mnoho představitelů dalších profesí. I takových, které dnes už neexistují, jako byli hřebenaři, výrobci nákrčníků či umělečtí vyšíváči.

Vyhlášená byla v tomto směru Bořivojova ulice. Ve dvoře domu číslo 17 dodnes stojí objekt výroby amerických stáložárných kamen Jiří Štíbr a slévárny, kterou připomíná deska se jmény zaměstnanců umučených za fašistické okupace. O pár kroků níže je zrenovovaný dům s číslem 27. Opravená je i budova ve dvoře, kde kolem roku 1910 sídlila firma Prager Azbestwerke, zaměřená na azbest. Jejím podílníkem byl otec spisovatele Franze Kafky Heřman. Starost o obchod svěřil synovi, ten ale pro podnikání neměl vlohy a továrnička mu byla spíš na obtíž. Výroba tu proto brzy skočila a mladý Kafka se mohl naplno věnovat psaní.

V čísle 88 na opačném konci Bořivojovy má dodnes sídlo firma Červinka — rolety Žižkov. Závod vznikl roku 1898 a od počátku se specializoval na výrobu rolet, markýz a zámečnických výrobků. Vláda obchod po válce znárodnila a ten se stal součástí výrobního družstva, přičemž původní předmět jeho podnikání přežil až do roku 1991. Tehdy dílnu získali dědicové zakladatelů, kteří ve výrobě rolet, i když značně modernějších, pokračují dodnes.

Pátrání skončíme v Husově ulici číslo 48, kde stálo sídlo firmy Karnet a Kyselý, což byl výrobce sportovních trofejí a odznaků. Dílna vyhrála v roce 1918 soutěž o podobu státního vyznamenání nové republiky — Řád Bílého lva. Vítězný návrh zpracoval její spolumajitel a zároveň rytec Rudolf Karnet. Vyznamenání se uděluje dodnes a jeho držiteli jsou například George Bush, Alžběta II. či Michail Gorbačov.